

A magyar izr. országos tanító-egylet

ÉRTESÍTŐJE.

Megjelen havonként egyszer.

Szerkesztői bizottság:

Fischer Simon, Führer Ignác, Léderer Ábrahám, Stern Mór és Tencer Pál.

Felelős szerkesztő: Seligman Eleázár.

Az előfizetési pénzek
és tagsági díjak K o h n Salamon
egyleti pénztárnokhoz
(s a s - u t c z a 25. szám) küldendők.
Szerkesztői iroda, sip-utca 11. sz.

Kiadja a magy. izr.
o r s z . t a n i t ó - e g y l e t .
Előfizetési ár:
nem tagok számára egész évre 1 ft.
Az egylet tagjainak díjmentesen jár

Visszapillantás.

Egyletünk 10. évi főnállása óta gyakran pendítettett meg az eszme egy lapot megindítani, mely az egylet érdekeit képviselje. Sok vajudas után végre az 1875. okt. havában tartott közgyűlés a lap kiadását elhatározta és már nov. havában, vették tisztelt tagtársaink az első számot, és a kiküldött szerkesztő bizottság, önzéstelenül, minden anyagi hasznot kizárva, a lap kiadása és szerkesztése körül fáradozott. Mennyire felelt meg kötelességének, milyen szellemben iparkodott a tanítók s az egylet érdekeit védeni, a tisztelt kartársak józan ítéletére bizzuk és még csak hozzá tesszük, hogy mint a legközelebbi számban megjelenő évi szárszámadás kitüntetendi, az egyletnek igen csekély anyagi áldozatba került.

Szembeszökő a tagok szaporodása, mióta a lap fenáll, mert nem jelent meg szám, mely új tagok csatlakozását nem hirdetné. Mind ennek dacára a tanítók nagyobb része még távol tartja magát az egylettől közös célunk hátrányára.

Ha tekintetbe vesszük, hogy az orsz. izr. nyugdíj-intézet az általános községi élet tespedése, hogy ne mondjam az általános indolenciában hajótörést szenvedett, ha tekintetbe vesszük, hogy azon csekélység mellett, mit az országos nyugdíj-intézet nyujtand a tanítónak, vajmi nagy szükségünk volna egy oly segély egyletre, mely a tanítónak öreg napjaiban, ha kénytelen lesz azon két vagy háromszáz forint mellett élélni, melyeket az általános nyugdíj intézet neki nyujt és ha tekintetbe vesszük, hogy egyletünk ilyen általános segélyegyletté lehetne, ha a tantók tömegesen csatlakoznak: akkor méltányolni

fogják lapunk akkori fáradozását is, minél több egyleti tagokat egyletünknek megnyerni, és a már gyűjtött tőkealapot gyarapítani.

E főczélunkat jövőben sem fogjuk szem elől téveszteni és ha a tagok száma csak ily arányban fog szaporodni, a jövő közgyűlés elé, melyre mellesleg legyen mondva, ezentul csak fizető tagok fognak meghivatni, kedvező trével fog a választmány léphetni.

Lapunk a jövőben is a tanítók sérelmeinek fog tért engedni, hogy ez úton a kormány és az országos iroda megtudhassák, mi teendő volna a zsidó tanítók érdekében, hogy a zsidó népiskola az ország többi népiskolák színvonala alá ne süllyedjen. Bizton várjuk, hogy tisztelt kartársaink a jövőben is támogatni fognak, hogy egyletünk gyarapodjék és nagygyá legyen.

Viszonzásra az új évben.

S e l i g m a n E l e á z á r.

Az orsz. magyar izr. tanítóegylet első évtizedének rövid története.

II.

A s z e g e d i tanítógyűlés minthogy megerősítette azon meggyőződésemet, hogy az, az iskolaügy iránt érdeklődők szaporítása továbbá a paedagogiai eszmék terjesztésére nézve egyaránt fontos, s hogy az országos tanítógyűlés ne csak a fővárosban, hanem időnkint más nagyvárosokban is tartassék.

A tanítógyűlés lassanként ismertebbé, sőt később elismertté is lőn. Községek ép úgy mint egyes községi tagok csatlakoztak az egylethez. Bacher Simon budapesti pénztárnok ur, Friedmann főkántor úr, a boldogult Rosenberg és Hoffmann kanizsai polgári iskolai tanító irodalmi, illetőleg zenészi kiadványait az egylet javára szentelték. Az iskolakönyvek szerzői közül többen kéziratukat küldötték az egyletbe véleményadás végett. A tanítógyűlésen tárgyalandó kérdések általános szellemi mozgást idéztek elő a tanítói körökben, amennyiben az egyes tantestületek paedagogiai napi kérdések beküldésében egymással versenyeztek.

Az akkor megjelent lapok közül „Benchananja“ a „Magyar izraelita,“ a „Neuzeit“ és a „Jüdische Schulbote“ számos cikket közöltek az ifju egylet életéről és működéséről, s miután a közgyűlés nagy része egy lap kiadását a költségek miatt helyben nem hagyta, az utóbb nevezett lap, az egylet lapjának nyilvánított. — Mielőtt a szegedi tanítógyűlésből búcsút vennék, nem mulaszthatom, azok neveit felsorolni, kik ezen tanítógyűlésen tiszteletbeli tagokká választattak:

Braun Lipót főtanító O-Budán, Cremieux Adolf Páris. Deutsch Ignác nagyker. Pest. B. Eötvös József m. k. vallás és közokt. miniszter. Fassel H. B. főrabbi N.-Kanizsa. Friedmann Mór főkántor Pest. Hirsch M. főrabbi O-Buda. Holitscher Fülöp hitközs. előjáró Pest. Horovitz Lázár tanító Bécs. Löw Lipót főrabbi Szeged. Montefiore Mózes Baronet London. Pollák Leon nagyker. Pest. Posner K. L. Pest. Sarman Samu Temesvár. Schey Fülöp de Koromla Bécs. B. Sina Simon Bécs. Linzer Vilmos orvostudor Szeged. Dr. Steinhart Jakab főrabbi Arad. Dr. Zipser Mayer főrabbi Rohoncz.

Midőn ezen neveket leírom, a fájdalom érzetétől vagyok áthatva, mert ezek közül többen már nem tartoznak az élők sorába, pedig ezek az egyesület alakulása óta, annak mindig jóltevői voltak. Így pl. Deutsch J. úr évenként 40, sőt 80 forintot ajándékozott az egyesületnek, a szegény és szűkölködő tagtársak segélyzése céljából. De jobb lesz a halottak iránti kötelességünket a történet végén lerónunk. Most azonban az élőkhez térek át és bátor leszek az egyesületnek 1869-iki történetét közölni.

Az 186⁸/₉-iki egyesületi év az orsz. izr. tanítóegyesületnek emlékeztes éve volt, amennyiben az 1868-ik decemberhó 10-én nyílt meg az orsz. izr. congressus Dr. Hirschler Ignatz kir. tanácsos úr elnöklete alatt.

Ez a magyar izraeliták történetében fontos eseményképpen van feljegyezve, melynek emlékéhez a magyar izr. tanítók részéről is sok remény és félelem érzet fűződik.

Az egyesület választmánya már a congressus összejövetele előtt emlékiratot dolgozott ki. A congressus előkellő tagjai a tanítóegyesület nevében küldöttség által megkértek, hogy a tanítók állásának javítása érdekében emeljenek szót, s ha a congressus szabályainak nem minden pontja módosított a tanítók javára, a választmány lépéseinek még is volt némi sikere; s ha minden félelem nem is bizonyult egészen alaptalannak, egyes remények mégis valósultak.

S ha magyarországi hitsorsosaink mindenütt a congressus szabályait kötelezőnek nyilvánították volna, úgy ez esetben a magyarországi izr. vallás- és iskolaügy több haladást mutatna fel. De fájdalom ez nem mindenütt történt. Számos községben hiányoztak az autonomia, — szabadság- és iskolai felügyeletről fogalmak, s nem érezte úgy e téves felfogás káros következményeit senki, mint az izr. iskolák és ezek tanítói.

Magától érthető, hogy a választm. bizonyos esetekben kötelességének tartá az ártatlanul sanyargatott és jogtalanul üldözött tanítókat, a nagymélt. miniszter úr oltalmába ajánlani.

A választmány működését itt is gyakran siker koronázta.

Ugyancsak ezen év április havában nevezetesen a boldogult Gans David halálának évfordulója is, neje Gans Rozalia által ajándékozott 400 frtnyi összeg kamatai, egy oly szegény izr. tanítójelöltnek adatott, ki szintén tanítónak fia volt, mely intézkedésről az adakozónő hálairat által tudósított.

Ezen évben a szegedi tanitógyűlés egyik határozata folytán, évi kimutatás szerkesztetett és az összes tagok között kiosztatott.

Azon indítvány, hogy a választmány tagjai az év folyamata alatt népszerű paedagogiai előadásokat tartson, melyekre nem csak tanítók hanem iskolabarátok is meghivassanak, elvben elfogadtatott ugyan, azonban nem vitetett ki.

Az egyletnek akkor 19 alapító, 90 pártoló, 224 rendes tagja és ezeken kívül még 15 jóltevője volt

Az aradi község már a szegedi tanitógyűlésen vendégszeretetének jelét adta s az izr. tanítóegyletet az Aradton tartandó tanitógyűlésre meghívta, s ezen meghívást a tanítóegylet a legnagyobb örömmel fogadta. Ezen tanitógyűlést. i. a IV. izr. tanitógyűlés, 1869-ik év szeptember 30-án, october 1-ső napján tartotta meg. Sorrendje a következő volt:

1. Az évi és pénztári jelentés felolvasása.
2. Az egyleti tisztviselők és a választmány megválasztása.
3. Értekezések felolvasása és megvitatása ugyanis:
  - a) „Hitfelekezeti iskolák-e vagy közösek-e“ előadó Lédeker A.
  - b) „Miként lehet a társadalom és ház .a növendékre való káros befolyásának következményeit elhárítani?“
előadók: (Kohn Áron igazg. Temesvár.
(Rosenberg H. „ Pest.
  - c) „Mely eszközök alkalmazhatók az orsz. magy. izr. tanítóegylet emelésére?“
Előadó : Boronkay Károly N. Kanizsa.
  - d) „A Darwin-féle elmélet s annak viszonya a neveléstanhoz“ Előadó : Schütz reáltanár Arad.
4. A tagok netaláni indítványai.
5. A jövő évben tartandó közgyűlés helyének meghatározása.

A közgyűlés nagy számú előkelő urak és hölgyekből álló hallgatóság jelenlétében részint az éj, részint a főtisztelendő. Steinhard főrabbi elnöklete alatt délelőtt és délután a városi színházban tartatott, mely e célra a szabad kir. város hatósága által átengedett.

Az első tétel tárgyalásánál a következő határozatott. A többség ugyanis a jelenlevő tagok előtt oda nyilatkozott, hogy elvben elfogadja a közös iskolát, azonban a gyakorlatban a helyi viszonyok veendő tekintetbe.

Azon három előadás, melyeket Kohn, Rosenberg és Schütz urak tartottak, és általános tetszésben részesült, vitára nem adott alkalmat, s a közgyűlés azt határozta, hogy mindhárom előadás egy évkönyvben fog megjelenni. A harmadik Baronkay által szépen fejtegetett tételnél ismét szóváltás keletkezett, s az indítványok egyike ismét egy lap kiadását tűzte ki célul.

Mindezen tárgyalásoknál a részvét igen élénk volt. Különösen kitűntek jeles beszédek által a következők:

Remiger Jakab, Klingenberg Jakab, Steinhardt Makón, Tyroler Sámuel, Seidner Albert, Lustig, Weiss Gábor, Widder Ede, Tatán satb.

Boronkay ur két indítványt hozott szönyegre, melyek mindegyike, a congressus szabályai azon paragrafusainak módosítását célozták, melyek tanító és iskolára nézve egyaránt kedvezőtlenül hangzanak.

A gyűlés érdeke az által is emelkedett, hogy a sorrenden kitűzött tételeken kívül, még egy 5-ik igen érdekes tétele is tárgyalatott, még pedig Ohnstein kisasszony által. — A választmány választása ezuttal nem történt.

Tiszteletbeli tagokká választattak:

Hirschmann József ur Arad. Dr. Hirschler Ignátz ur Pest. Leopold Sándor ur Szegszárd B. Podmanicky Armin ur Aszód. Barnay Ignátz ur és e sorok írója is.

Ezen napok a tanítókra nézve nemcsak a komoly munka, hanem egyszersmind a legnagyobb fokban öröm napjai voltak. Aradra érkezésünk napján szeptember 29-én a bennünket az indóháznál váró küldöttség, továbbá a sok háznál kitűzött nemzeti zászlók azt jelentették, hogy Magyarország egyik kiváló vendég szerető városában vagyunk. Sokat már előre sejtettünk ugyan, a fogadás azonban minden várakozást felül mult.

Dr. Chorin Ferenc, mint a helyi bizottmány buzgó elnökének, tartalomdus és szívélyes üdvözlő beszéde, Hirschmann József ur községi előljáró barátságos fogadó beszéde, a banquet és az ezen alkalommal a vendégeknek szánt iskolabaráti toasztok, a gyűlés tartama előtt több keresztény tanítóegylettől és községekől érkezett üdvözlő sürgönyök, a vendégek tiszteletére és a tanítóegylet javára rendezett szini előadás, és végül azon barátságos fogadás és tisztelet, melylyel Arad lakosai valláskülönbség nélkül irányunkban viseltettek, mind ez feledhetlen fog maradni a résztvevőknek.

Aczél Péter, az akkori polgármester és báró Simonyi urtól

a legszegényebb polgárig, mindannyian bizonyítékát adták annak, hogy Aradon a közmondássá vált magyar vendégszeretet csakugyan otthon van.

A közgyűlést ünnepélyes isteni tisztelet előzte meg, mely főleg Steinhard főrabbi ur szellemdus szónoklata, továbbá a kar magasztos ének által volt emelő hatással a résztvevőkre. A siker, melyet az ének aratott az aradi izr. énekkara és ennek élén álló Grünzweig főkántoron kívül, még az ottani színházi énekesek, u. m, Marczelli, Délicze és Dalnoky urak közreműködésének is köszönhető. A főkántor Dáwid 24-ik zsoltárához dallamot szerzett s saját költségén ki is adta az egylet pénztára javára. Jeiteles reáltanár, üdvözlő hymnust osztott ki. Az akkor Aradon megjelent magyar és német lapok szerkesztői néhány iskolabaráti és résztvevő cikket szenteltek a tanítógyűlésnek; szóval, a tanítók iránti figyelem minden tekintetben nagyszerű volt.

Az aradi hitközség az egylet alaptőkéjének gyarapítására 300 frtot adományozott; a szini előadás tiszta jövedelme 87 frt. volt. Hirschmann községi előljáró az alapító tagok sorába lépett. Ugyanekkor azon örvendetes hír érkezett, hogy Sármán ur temesvári községi előljáró az egylet alapító tagja lett. Az aradi hitközség több tagja az egylet pártfogó tagjainak sorába lépett. Az aradi tanítógyűlés tehát szellemi, erkölcsi és anyagi nyeresémet hozott. E fényes eredményt az akkori aradi helyi rendező választmánynak köszönhattuk és hálánkat rójuk le irántuk az által, hogy nevüket itt felsoroljuk u. m.

Dr. Chorin Ferencz elnök,
Grünwald Lipót } tollvivők.
Winter Adolf }

Ring Ede, Blau Henrik, Brüll Lipót, Deutsch Bernát, Deutsch Márk, Eliás Armin, Grünzweig Adolf, Hertcszka Gyula, Dr. Herzfeld Sándor, Hirsch Ármin, Horovitz Adolf, Jeiteles Leopold, Keleti Vilmos, Klein Mór, Dr. Kronstein Vilmos, Lustig Ármin Máj Gusztáv, Metler Zsigmond, Neumann Ábrám, Neumann Ármin, Ottenberg Vilmos, Pfefferkorn Abraham, Pollák Gyula, Pollák Ignátz, Pollák M. A., Redl Jakab, Redl Lajos, Rosenberg Lipót, Rosenfeld L., Dr. Schöker Alajos, Schreyer Aiajos, Schreier Jakab, Schulhof Károly, Schütz J. W., Schwartz Zsigmond, Seidner Albert, Spitzer Ignátz, Spitzer Rudolf, Steiner Adolf, Szabadkai Sámuel, Tennar J. Pál, Wallfisch Mór

De nagyon hálátlan volnék, ha egy férfiról még egyszer meg nem emlékezném t. i. Rosenberg Lipót arad hitközségi titkárról, a ki ezen szivelyes fogadtatás kivitele czéljából mindent elkövetett.

Ekkor volt alkalman meggyőződni arról, hogy a pap és községi titkár mily jótékony hatással lehetnek, az iskolaügy felvirágoztatására. Több nagy községben jobb állapotban volna az iskolaügy, ha a rabbi és a jegyzők befolyásukat az iskolától el nem vonnák s így az iskola létét és tekintélyét mintegy aláássák.

(Vége köv.)

A definitivum és az izr. községek.

Igen feszült viszony létezett mosteddig a községek és a tanítók között. Hogy is ne? — A tanítók felemelkedni törekedének a műveltség és szabadelvűség magaslatára, holott a vidéki községek nagyobb része az ókorhoz és annak elveihez ragaszkodni nagy hajlamat mutatának.

Korunk haladásának legbiztosabb jellege az, hogy községeinkhez viszonyunk kedvezőbb, és má — büszke öntudattal mondhatjuk — vannak oly községek is, melyekben a tanítók nemcsak a kisdetek oktatói, mivelő szavuk a felnőttekre is nagy befolyással bír.

A község és a tanító közti viszony fokmérőnek tekinthető, mely hiven megmutatja, vajjon minő mérvű hatásuk volt a civilizáció erős sugarainak az illető község kifejlődésére:

Ezen javult viszony a termékeny talaj, melyen erősödött a magyar tanügy. Tudományos intézeteink versenyezhetnek, középiskoláink bátran mérközhetnek a kütfölddel, népiskoláink pedig virágoznak.

Felekezetünk sem maradt hátra, haladott ez is, sőt ha szorosán vesszük — túlhaladta a többi felekezeteket mert az izr. népiskolák a virágzó magyar tanügynek legszebb szirmai.

Hogy az izr. tanodák ezen rapid emelkedése a tanítók jobb létén alapszik-e? — azt bizton nem merjük állítani. Nem tagadható tény ugyan, hogy vannak honunkban izr. községek, hol a tanítók köztiszteltek; de a tisztelet csakis addig tart, míg a pénzés erszény nyel érintkezésbe nem jő. Községek, melyekben jövőjük felől is gondoskodva legyen, oly gyérek, mint a sivatagban az oázák.

Egy izr. tanító leginkább egy a sőtenger partján álló fával hasonlitható, mely gyönyörű zöld levélmezben diszlik ugyan, de kellemes illatu virága nem lehet, mert — belseje rohadt.

Az izr. tanítók igája a mostani világban még nyomasztóbb mint a mult korokban, Mert azon időkben, ha kinoztatott, gyötörtetett, a kint s a gyötört mint hivatalának természetes következményét vette a tanító; miután minden egyén, katolikus, protestáns vagy mohamedánus, szóval, ki csak a tanító nevet viselte, a kínzás tárgya volt. Ily körülményekben túrték az izr. tanítók a legaláztatébb bánásmódot is; túrték mert sohasem akart az izr. tanító külömb lenni, mint más felekezetű kartársa — mit épen a községektől mondani nem igen lehet. De egyszerre csak megszólamlott a szabadító szó. „Szabadság!” ez volt azon varázshatályu szó, mely a legszilárdabb trónt is megrázta. Széttépettek a nemzetek bilincsei és azon válságos idők szabad tanítót is teremtettek. Idővel, a néhai törpe, oriássá fejlődött.

Ezt látván, feljajdul szivünk, és ég felé tekintve sohajtozunk!?

„Urunk Istenünk!” tehát egyoldalú áldásod is van?! Haladtak a községek, mivelődött az izr. nép — és a tanítók jogai tiportatnak!

Sok reményt fektettünk az újonnan kinevezett tanfelügyelő urakba, kik valóban derék emberek, a tanítók iránti jóakarattól áthatott férfiak. Meg is gyúlt ám bajok az izr. községekkel és nem tudjuk, mi lesz a dolog vége. Mert a tanfelügyelő urak megkezdettek hivatalukban működni, fenyegették a községeket azzal, hogy ha az isk. törv. 138. § nak eleget nem tesznek iskolájukat bezárandja. S ki hitte volna? — most már több község azon határozatot hozta, hogy inkább iskoláját bezárja mintsem hefinitivumot adjon a tanítónak.

B. Gyoma az 1876-ik év december havában.

K e l n e r M ó r, tanító.

Egyleti élet.

Tagsági díjakat fizettek:

Rendes tagok: Oberländer S. Kövágó Eörs 4 frtot, Tyler S. H. B-pest 2 frtot, Neufeld Ede Liptó Tépla 2 frtot, Stern Mór B-pest 4 frtot, Bechter Jahab B-pest 2 frtot, Felsenburg Adolf Szentés 2 frtot.

Pártoló tagok. Mahler Simon ur B pest 5 frtot, Friedmann Mór alelnök ur B pest 5 frtot.

Adakozás. Deutsch Bernát ur B-pest 10 frtot

V E G Y E S E K.

— Dr. Kayserling úr, a pesti izr. hitközség hitszónoka a téli hónapok alatt minden szombat estén felolvasásokat tart a zsidó történetből és mint örömmel konstalálhatjuk, számos és művelt közönség előtt. Az első órában olvasta a bevezetést a zsidó irodalom és történethez, a 2. és 3. órában a zsidók történetét Törökországban tárgyalta, a 4. és 5. órában pedig zsidó államférfiak és költőkről Spanyolországban olvasott. Mi ez alkalommal egy általános megjegyzést el nem nyomhatunk. A régi, csak a talmudon élő rabbinak roppant befolyások vala hitközségeik minden ügyeire, sőt a családi életre is; mi ezt kevésbé az erősebben kifejtve volt vallási érzelmeknek tulajdonítjuk, mint a régi rabbi által tenyésztett „Jeschibáaknak“ és „siur“ olvasásnak. Ez erősítette a rabbi tekintélyét minden irányban. Hogy a zsidó közönségből még most sem veszett ki fogékonysága a zsidó tudomány irányában legjobban bizonyítja a nagyszámu közönség, mely az említett fölolvadásokat hallgatja, csak az izlés változott s ez inkább szerencse mint baj. Ajánljuk Dr. Kayserling fölolvadásait új mutatóul kiváltképen azon vidéki papjaink figyelmébe, kiknek a schomre-hadathtal szemben a sötétség elleni küzdelem esett osztályrészül.

— A pesti izr. hitközségi fiiskolában f. h. 14 és a leánytanodában 17-ikén a hitközség a szegény gyermekek között téli ruhát és lábbelit kiosztatott, mely jótéteményben közel 400 gyermek részesült. A cselekményel iskolai ünepegy volt összekötve.

— A s. a. ujhelyi izr. hitközségben egy egylet alakult, melynek célja a szegény iskolás gyermekeket téli ruhával és taneszközökkel ellátni. Az egylet létesítésében kiváló érdemei vannak Singer Izrael és Knöpfler J. kartársainknak.

— (Hymen) Schwartz Lipót kassai tagtársunk a napokban eljegyezte magának Weiser Kornélia kisasszonyt. Fogadják szerencse kívánatainkat.

Nyomatott Goldstein Mór könyvnyomdájában. Ország-ut 44. (Huszár-féle ház.)